

La Trapa

guia de passeig

© GOB

1a edició, febrer 1998

2a edició, desembre 1999

3a edició, setembre 2001

4a edició revisada, octubre 2007,
amb el suport de la Conselleria
d'Educació i Cultura, Direcció
General d'Innovació i Formació del
Professorat

Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa

Manuel Sanchis Guarner, 10 baixos

Tel. 971 49 60 60

Fax 971 49 60 78

07004 Palma - Mallorca

info@gobmallorca.com

http://www.gobmallorca.com

Textes:

GOB

Dibuixos:

Bonnín Fuster

Vicenç Sastre

Fotografies:

GOB i Amics de La Trapa

Toni Font

Estop fotos aèries

Sky helicòpters

Agraïments:

Guillem Alomar

Antonio Rodríguez

Edició realitzada per:

Taller Gràfic Ramon

Gremi formers, 18

Tel. 971 919 000

Fax 971 919 001

07009 Palma - Mallorca

grafic@tgramon.com

Dipòsit legal: PM 263-1998

La Trapa, un racó de Mallorca

... Des d'allà se'ns ofereix una àmplia panoràmica cap a la llunyania. Al peu d'aquest coll es troba l'antic monestir de La Trapa, amb una preciosa vista de Sa Dragonera, de magnífica estampa, i la llunya-

na Eivissa lleugerament visible a la posta de sol. Aquest lloc tan apartat... és ideal per la seva ubicació per a monestir de trapencs.

(Arxiduc Lluís Salvador, 1894)

ÍNDEX

Presentació 5

Els relleus de La Trapa 6

La coberta vegetal. 7

Els ocells 8

Altres animals. 9

Els trapencs a La Trapa 10

Plànol de situació. 12

Visitam La Trapa 14

La Trapa avui 20

0 1 Km

Sa Dragonera

La Trapa

Sant Elm

S'Arracó

Andratx

LA TRAPA, SITUACIÓ I CARACTERÍSTIQUES

La Trapa és una finca de 81 hectàrees, situada a l'extrem sud-oest de la Serra de Tramuntana, just enfront de l'illa de Sa Dragonera. Dista 40 Km de Palma, uns 6 Km de S'Arracó i 3 Km de Sant Elm.

La propietat de La Trapa està formada per dues valls orientades cap a ponent, que acaben en uns penyals damunt la mar, i una petita serralada interior.

Pertany al municipi d'Andratx, el menys plujós de la Serra i un dels més àrids de Mallorca. La temperatura mitjana anual de La Trapa és de 17° C; les precipitacions anuals, de 400 a 500 mm, molt baixes, igual que l'índex d'humitat, d'un 67%.

Aquests factors condicionen un paisatge àrid i esquerp, accentuat pels diversos incendis que ha sofert La Trapa al llarg de la seva història. Amb aquest entorn contrasten les marjades verdes i fèrtils que cobreixen una de les dues valls de la finca, sobre les quals se situen les cases de La Trapa, l'antic monestir trapenc.

ANEM A LA TRAPA

A La Trapa hi podeu anar a peu per tres camins:

- 1 Des de Sant Elm, pel camí de Can Tomeu, que continua per un tirany empinat (1 hora de marxa)
- 2 Pel camí que travessa el Collet de La Trapa, que comença uns 150 metres després del cementiri de S'Arracó (1'30 h)
- 3 Pel camí del coll de Sa Gramola, en el punt quilomètric 106 de la carretera Andratx-Estellencs (2'30 h)

Si podeu iniciar l'excursió en un punt i finalitzar-la en un altre, us recomenam anar a La Trapa pel coll de Sa Gramola, passant pel mirador del cap Fabioler, i baixar cap a Sant Elm pel camí de Can Tomeu.

Una vegada a La Trapa, és obligada la visita a les cases i els seus voltants, les marjades i les mines de captació d'aigua, així com la passejada fins al mirador, passant pel molí i l'era.

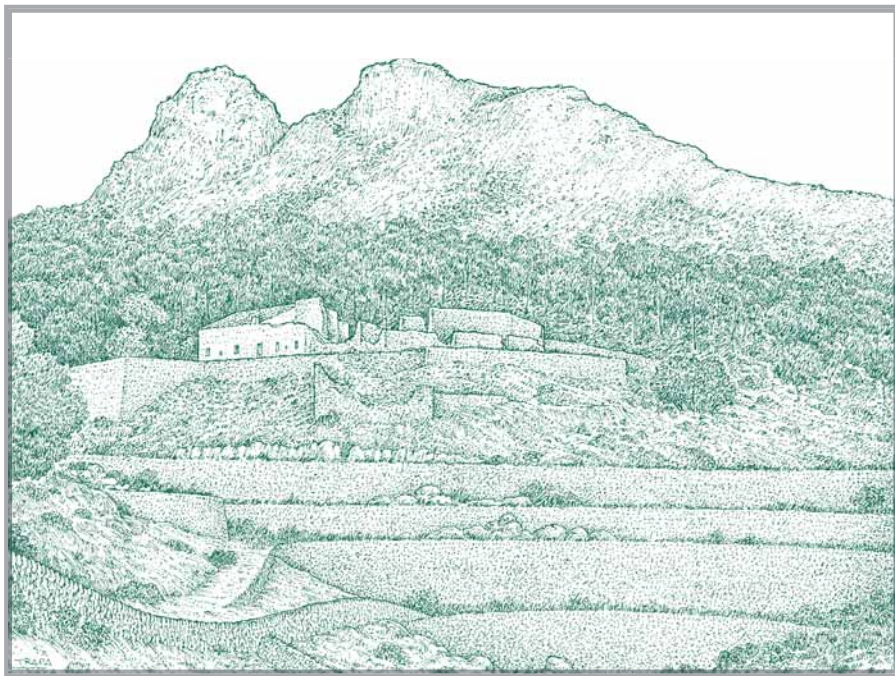

ELS RELLEUS DE LA TRAPA

Els relleus de La Trapa, com tota la Serra de Tramuntana, varen ser formats fa uns setze milions d'anys per l'orogènia alpina (un període de plegament de l'escorça terrestre que originà serralades com els Pirineus, els Alps o l'Himalaia). Els plegaments de La Trapa estan orientats cap al nord-oest.

A La Trapa hi són presents els materials més representatius de la Serra: des de la mar fins a la base dels penya-segats afloren argiles i guixos del Triàssic superior (formats fa uns 200 milions d'anys); per sobre d'aquests materials, i a ambdós costats de la vall (sota el molí i el monestir), apareixen roques formades durant el Juràssic inferior (fa uns 180 milions d'anys). Aquesta seqüència es repeteix més amunt, fins als Puntals de La Trapa, de 460 m, fruit d'una estructura plegada, vergent al NW, de la qual la vall és el fons d'un sinclinal asimètric. Enmig, al fons de la vall, trobam dipòsits margo-arenosos de gran importància: son els dipòsits miocènics que formen les terres conrables de La Trapa.

El procés d'aixecament dels materials de La Trapa, a l'igual que tota la Serra, és actiu encara actualment. Aquest aixecament compensa processos erosius, que d'altre forma

Vista parcial de la vall de Sant Josep, les cases de La Trapa i al fons, els Puntals i el coll de les Ànimes

ja haurien desgastat els relleus. L'existència de forts pendents fa que els fenòmens destructius siguin omnipresents en aquestes contrades. Les aigües d'escorrentia, encara que escasses i mal repartides, també ajuden el modelat del relleu, ja que quan arriben ho fan amb molta força.

D'entre els fenòmens morfogenètics mereix una especial menció el carst o procés de dissolució de la pedra calcària, que origina les coves, avencs i altres formacions. A la Trapa han estat inventariades quatre coves, la més important de les quals és la cova marina de la Cella, situada just al peu dels penya-segats.

LA COBERTA VEGETAL

El paisatge vegetal de La Trapa està conformat en la seva major part per dues comunitats botàniques: la garriga d'ullastre i la garriga de romaní i xiprell.

La **garriga d'ullastre** és l'associació vegetal més important de la zona. És una formació alta i atapeïda on dominen els arbusts de fulla perenne i dura, adaptada a la sequedat, com l'ullastre (*Olea europaea* var. *sylvestris*), l'aladern de fulla estreta (*Phillyrea angustifolia*), la ginesta borda (*Ephedra fragilis*), la mata (*Pistacia lentiscus*) i el garballó (*Chamaerops humilis*).

La **garriga de romaní i xiprell** és baixa i densa, hi dominen les espècies de poca alçada i de fulla allargada i prima, com el romaní (*Rosmarinus officinalis*), el xiprell (*Erica multiflora*), l'albada (*Anthyllis citysoides*) i la gatova (*Genista tricuspidata*). També hi podem trobar certes orquídiades (gallets petits, mosques negres, caputxina, mosques d'ase, mosques grosses...). Aquesta formació ocupa sobretot les àrees més degradades, bàsicament a causa d'incendis.

Ophris balearica

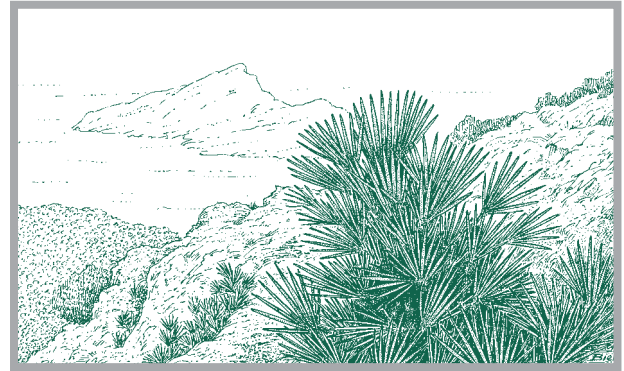
Els pins (*Pinus halepensis*) són la cobertura arbòria pròpia de les dues garrigues, però l'incendi de l'any 1994 va causar la desaparició quasi total del pinar. La seva recuperació natural avança de forma satisfactòria, encara que té en les cabres orades el seu principal enemic.

De l'alzinar, que potser un temps ocupà una major extensió, avui en resten només algunes alzines (*Quercus ilex*) prop de les cases i dins els comellars.

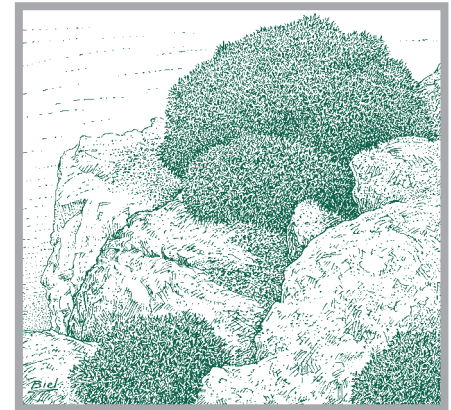
Les altres comunitats vegetals de La Trapa ocupen extensions molt menors. Es desenvolupen a llocs on hi ha unes condicions ambientals especials, com la proximitat a la mar, la humitat o la manca de sòl.

Una d'aquestes formacions és el **carritxar**, present al vessant del puig de La Trapa. Està dominat pel càrritx (*Ampelodesmos mauritanica*) i també s'hi troba l'arritja de muntanya (*Smilax aspera* var. *balearica*), la ceba marina (*Urginea maritima*) i la rapa blava (*Arum pictum*).

A les **zones més altes i ventoses** apareixen els coixinets (*Astragalus balearicus*), acompanyats per l'estepa joana (*Hypericum balearicum*), la lletrera borda (*Euphorbia characias*) i el card negre (*Carlina corymbosa*).

Garballó

Gatova

El **litoral rocós** està poblat per una vegetació baixa i poc densa, on destaca la comunitat de saladines (*Limonium* spp.), fonoll

marí (*Crithmum maritimum*) i fonollassa marina (*Daucus gingidium*).

Als grans **espadats costaners** es troba una singular aliança d'espècies endèmiques (és a dir, exclusives) de les Balears, entre les quals destaquen la col de penya (*Brassica balearica*), la maçanella (*Helicbrysum ambiguum*) i la violeta de penyal (*Hippocrepis balearica*). En canvi, als **espadats de l'interior**, secs i assolellats, hi podem trobar una vegetació ben diferent, amb espècies com la falzia (*Asplenium sp.*), la morella roquera (*Parietaria officinales*) i la figuera borda (*Ficus carica*).

Finalment, al voltant de les cases i a les zones de conreu apareix un bon nombre d'espècies oportunistes pròpies de **zones humanitzades**, com l'esbarzer (*Rubus ulmifolius*), la ravanissa groga (*Sinapis arvensis*), la fonollassa (*Daucus carota*) i el llevamà (*Calendula arvensis*), entre moltes altres.

Davant la façana principal de les cases es troba el **bellaombra** (*Phytolacca dioica*), un arbre emblemàtic. Va arribar a ser un exemplar magnífic, però va patir una malaltia. Ara torna a reviscolar i esperam que pugui tornar ser el símbol de La Trapa.

Estepa blanca

ELS OCELLS

A La Trapa han estat observades unes 80 espècies d'ocells, de les quals hi nidifiquen gairebé la meitat.

Destaquen pel seu interès les aus dels penya-segats costaners. El **falcó marí** (*Falco eleonorae*) manté als espadats una petita colònia de cria, mentre el **virot petit** (*Puffinus mauretanicus*) espècie endèmica de les Balears, té a una cova marina de La Trapa el seu major nucli de cria conegut a nivell mundial. D'altra banda, espècies tan interessants com l'**àguila peixatera** (*Pandion haliaetus*), la **gavina de bec vermell** (*Larus audouinii*) i

Cadernerer

el **corb marí** (*Phalacrocorax aristotelis*) són visitants comuns d'aquesta zona.

Als penya-segats interiors és freqüent observar algunes espècies de rapinyaires, com el **xoriguer** (*Falco tinnunculus*), el **falcó** (*Falco peregrinus*), l'**esparver** (*Hieraetus pennatus*) i, molt excepcionalment, el **voltor** (*Aegypius monachus*). També la petita **oronella de penyal** (*Ptyonoprogne rupestris*) és un habitant d'aquests ambients.

A la garriga és on viu un major nombre d'ocells. Els més freqüents són la pàssera (*Monticola solitarius*), la cadnera (*Carduelis carduelis*), el gafarró (*Serinus serinus*), el ferrerico (*Parus major*), el vitrac (*Saxicola torquata*), el busqueret d'abatzer (*Sylvia melanocephala*), el menja mosques (*Muscicapa striata*) el pinsà (*Fringilla coelebs*), el puput (*Upupa epops*), la perdiu (*Alectoris rufa*), el tudó (*Columba palumbus*) i la tórtera (*Streptopelia turtur*), a més del busqueret coa-llarg (*Sylvia*

Falcó marí

balearica), espècie endèmica només present a les illes Balears (amb excepció de Menorca).

La importància de La Trapa per a la conservació dels ocells ha estat reconeguda amb la seva declaració com a ZEPA (Zona d'Especial Protecció per a les Aus). A més d'un lloc important per a la nidificació, és també, per la seva localització, un enclau fonamental per al descans de les aus migratòries. Per tots aquests motius, el GOB va promoure la seva declaració com a Refugi de Caça; en va ser el primer de Balears. La Trapa també és una Reserva Natural Eural (xarxa europea de reserves d'iniciativa privada), una de les primeres de tot l'Estat.

Vitrac

ALTRES ANIMALS

Dels altres grups d'animals vertebrats hi són presents amfibis com el granot (*Rana perezi*) i el calàpet (*Bufo viridis*), rèptils com el dragó (*Tarentola mauritanica*) i la serp de garriga (*Macropododon cucullatus*), i mamífers com el conill (*Oryctolagus cuniculus*), l'erigó (*Atelerix algirus*), el ratolí de rostoll (*Apodemus sylvaticus*), la rata negra (*Rattus rattus*), el mart (*Martes martes*), el mostel (*Mustela nivalis*) i la geneta (*Genetta genetta*). Tots ells són animals difícils d'observar.

No passa el mateix amb les cabres orades, procedents de guardes domèstiques i esdevingudes silvestres, que són molt abundants. Si bé la població de cabres de la Serra suposa una part important de la dieta dels voltors, a La Trapa (i a molts d'altres llocs) les cabres són una greu amenaça per a la conservació de les comunitats vegetals i per a la recuperació de les zones cremades.

Mart

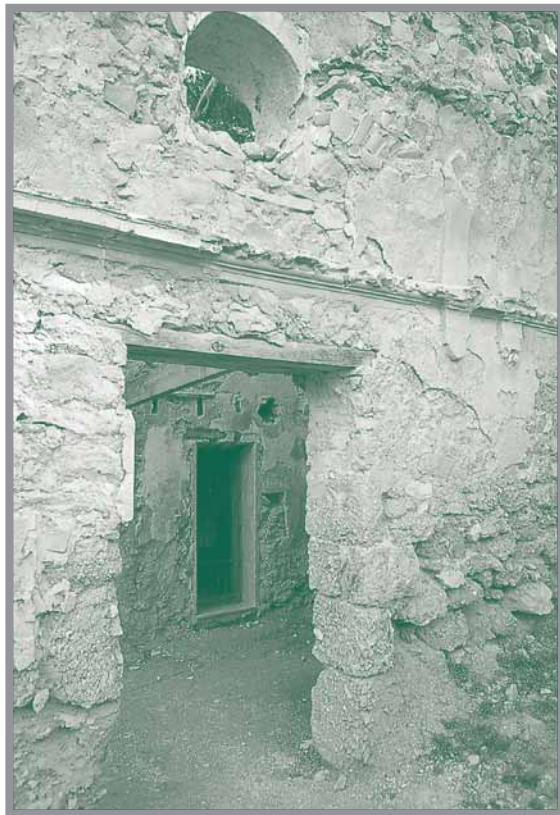
Cabra orada

ELS TRAPENCS A LA TRAPA

Des del punt de vista cultural, la història de La Trapa comença l'any 1810, quan una comunitat de monjos trapencs s'instal·len a la finca. Fugien de França a causa de la Revolució de 1789. Primer havien passat uns anys a Saragossa, però després de la invasió napoleònica, que no va afectar la nostra illa, fugiren a Mallorca. El canonge Pere Roig va posar a la seva disposició la propietat que tenia a la vall de Sant Josep de la Palomera de S'Arracó, que des d'aleshores es coneix com La Trapa.

La comunitat que arribà a La Trapa estava formada per 8 capellans i 32 llocs; l'abat era Simeó Carracedo. Els monjos trapencs pertanyen a una branca dels benedictins que l'any 1664 havien fet una reforma al monestir de la Trappe, Normandia, i havien recuperat les normes més estrictes del Císter. El seu nom "oficial" és orde Cistercenc de l'Estreta Observança.

Els trapencs, a més dels vots de pobresa i castedat, feien vot de silenci; es comunicaven per gestos entre ells, no es relacionaven amb gent externa i només podien parlar amb l'abat en cas de necessitat extrema. A La Trapa només el "frare des pa", que es dedicava a re-

Restes de la capella de l'antic monestir

captar almoïna, tenia relació amb altres persones i per això vivia en una cabana allunyada del monestir. Aquesta caseta encara es

conserva, a Cala Sanutges, just a la vora del camí que travessa el Collet de La Trapa.

Eren vegetarians estrictes, dormien sobre una superfície dura i només es dedicaven a l'oració i el treball de la terra. Precisament va ser la duresa de les seves regles de vida el que els va permetre afrontar les condicions d'absoluta manca que trobaren a La Trapa. Possiblement quan els monjos arribaren a la vall de Sant Josep només hi havia algunes casetes de roter o de carboner i unes poques marjades rudimentàries.

La seva obra de transformació de la vall va ser espectacular. La construcció de les marjades i el sistema de captació d'aigua els va permetre cultivar cereals, llegums, verdures i fruiters. Possiblement varen comptar amb l'ajuda de margers mallorquins, però ells ja tenien experiència i coneixements de les tècniques agrícoles i de conducció d'aigua (també han deixat testimoni de la seva obra a Santa Susanna de Maella, Saragossa).

La Trapa, avui

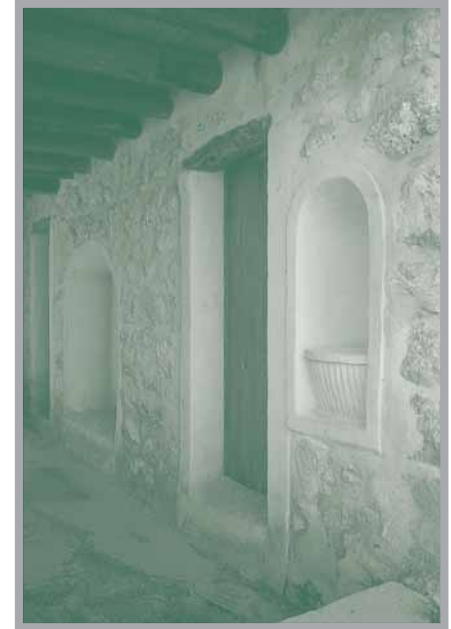
LA TRAPA DESPRÉS DELS TRAPENCS

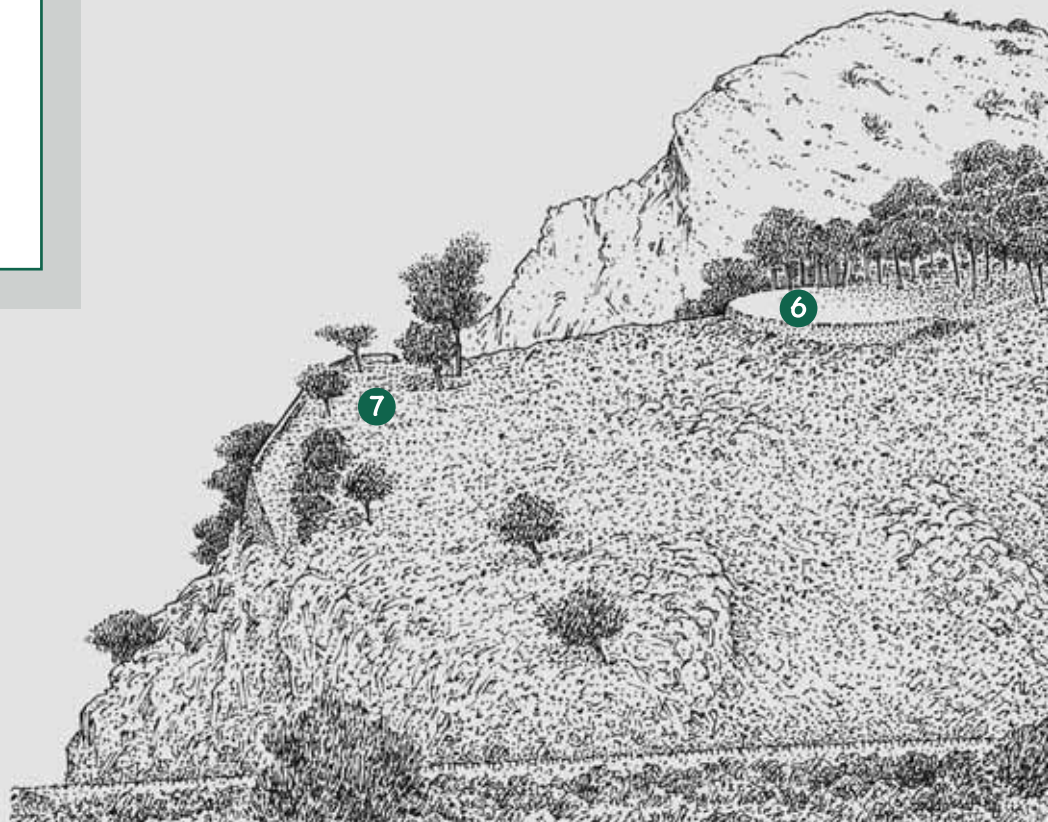
Varen ser pocs els anys que els trapencs romangueren a Mallorca. L'any 1813 una part de la comunitat abandonà Mallorca, i la resta ho va fer definitivament l'any 1820. Des de llavors La Trapa ha canviat de propietari en diverses ocasions, el monestir es va transformar en cases de possessió i va sofrir diversos canvis i adaptacions als nous usos. S'hi construïren més marges i altres edificacions.

La Trapa, que per disposició notarial dels monjos, pertangué llavors la meitat a la Misericòrdia i la meitat a les monges de la Pietat, era una finca de 100 quarterades amb 250 pins i 10 arbres fruiters.

Aquesta administració fou desastrosa a la fi, el dia 17 de març de 1853, la Trapa fou venuda en pública subhasta per 12.755 pessetes a don Segismund Morey, el qual la vengué a don Gabriel Ros de la Calatrava, qui la conservà i millorà notablement. (Segons recull Pere A. Matheu l'any 1934).

- ① Cases de La Trapa
- ② Bellaombra
- ③ Marjades superiors i mines
- ④ Molí de sang
- ⑤ Rotlle de sitja
- ⑥ Era
- ⑦ Mirador
- ⑧ Marjades inferiors
- ⑨ Forn de calç

VISITAM LA TRAPA

Us proposem tres breus recorreguts, imprescindibles per conèixer La Trapa:

I. LES CASES

El conjunt d'edificacions de La Trapa constitueix una mostra de l'arquitectura popular mallorquina. Per a la seva construcció, i la de la resta d'elements arquitectònics, s'utilitzaren els materials disponibles aquí mateix: argila, fusta, pedra i calç. Prop del molí hi ha dues petites excavacions d'argila; es va aprofitar la pedra dels voltants, a més d'extreure'n de la pedrera situada a la quarta marjada, més amunt de les cases. La calç s'obtenia a partir de la pedra, en tres forns de calç qui hi ha a la zona; el més gran i més ben conservat es troba devora el camí que travessa el Collet de La Trapa, a l'alçada de la cadena.

El conjunt de les cases de La Trapa està format per l'edifici principal, la caseta del forn i la capella. Estan distribuïts formant una clastra oberta. A l'edifici principal, s'hi trobaven les cel·les per als monjos i les sales comunes per als llecs (refectori, dormitori, sala d'estudi). Hi havia diverses dependències per als tallers (fusteria, telers, ferreria...) magatzems, celler, etc.

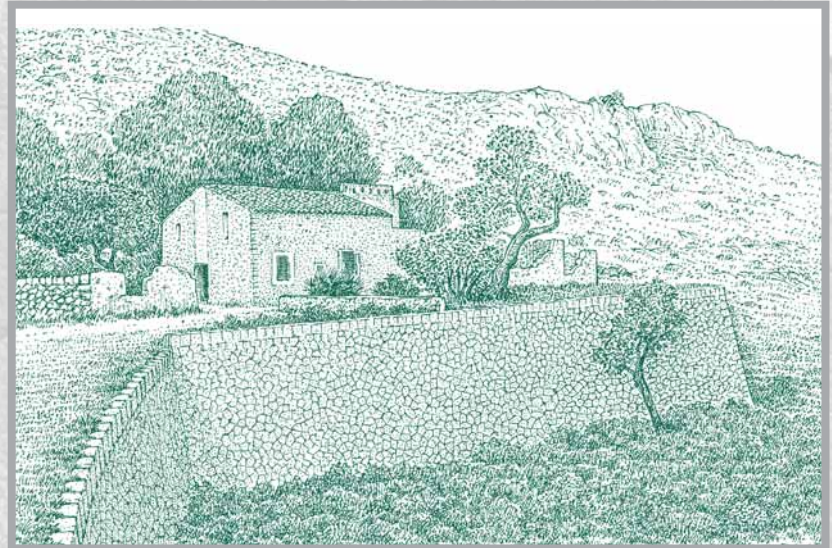
La capella, en estat de runa, és un dels pocs testimonis de la vida religiosa que hi hagué a La Trapa:

Ateneren i s'ocuparen immediatament de la construcció de l'edifici començant per l'oratori que dedicaren a Nostra Senyora en el Misteri de la seva Purificació i Presentació de l'Infant Jesús al Temple. Era bastant reduït, com a destinat quasi exclusivament a la comunitat. Tenia uns 14 o 15 m de llarg per uns 7 d'ample, i en ell no hi havia més figures que la Verge, col·locada en el nínxol de l'únic altar, i sobre aquest el sagrari on es custodiava el Santíssim Sacrament.

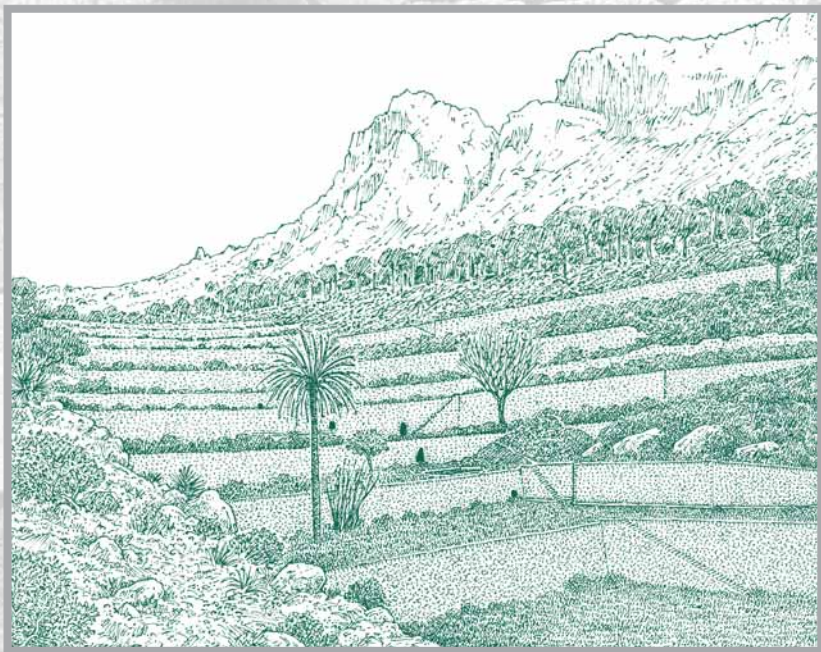
Els sacerdots, en els actes de comunitat, ocupaven el cadiram especial per a ells, col·locat a cada un dels dos costats principals i recolzat a les dues parets laterals que formaven dit oratori. Els llecs i treballadors, com també les persones externes, oïen missa des d'una tribuna feta a mena de cor, instal·lada al fons de la nau. (Joan B. Ensenyat Pujol, 1920).

La imatge de la Mare de Déu que presidí aquesta capella es troba actualment a l'església de S'Arracó.

A la caseta hi ha dos forns, que s'utilitzaven per fer pa amb blat conrat i mòlt a La Trapa mateix. Un dels forns, el de grans di-

Cases de La Trapa i marjada principal

Conjunt de marjades i sistema de captació d'aigua

ba quedat el molí de sang i els estables, tota la resta ha desaparegut. (Arxiduc Lluís Salvador 1894).

El seu futur immediat és la seva reconstrucció per a ser utilitzat com a refugi, espai per a l'educació ambiental i la investigació naturalística.

2. LES MARJADES I LES MINES

Possiblement el que ens cridí més l'atenció de La Trapa, a més del paisatge, sigui l'impressionant conjunt de marges i mines, de gran valor dins l'enginyeria popular mallorquina. Marges, mines i pous han estat construïts amb la tradicional tècnica de pedra en sec, és a dir, sense utilitzar cap material de cohesió entre les pedres.

A La Trapa s'han utilitzat dues tècniques de construcció, que corresponen a dues èpoques diferents. La primera correspon a l'època dels trapencs, que bastiren uns marges més rústics i menys elaborats, fets amb pedres calcàries simplement compostes per constituir el marge.

La segona tècnica va ser utilitzada en una època posterior (possiblement al final del XIX i principi del XX). Els marges d'aquesta època són més elaborats, utilitzen pedres escairades i tallades, de forma que encaixen perfectament les unes amb les altres. El

mensions, pertany a l'època dels trapencs; el petit és posterior.

Les edificacions varen anar creixent a mesura que creixia la comunitat que les habitava, i s'anaren transformant a mesura que La Trapa canviava d'usos.

En el lloc que ocupava (el monestir) ara hi ha una casa de possessió moderna. Cairebé quedaven les parets quan fou comprada... Sols unes petites fines-

tres recorden el seu origen monàstic. Fins fa poc temps es podien veure les ruïnes de l'església convertida en galliner. L'actual propietari... ha optat per arrasar-bo tot... jo he pogut veure encara les quatre parets de l'església amb tres dobles arcs de mig punt que sostenien la volta de canó. A cada costat de la nau hi havia una volta de canó i un rosetó.

De les diferents dependències del monestir, la ferreria, la fusteria, la torneria, els telers i el celler, sols

millor exemple d'aquesta tècnica és la marjada gran sobre la qual se situen les cases i l'explanada contigua.

Tota la vall de Sant Josep, abans una esquerpa torrentera, és ara coberta de marges, que podem observar per davall i per damunt de les cases. Tenen forma d'U, per adaptar-se al terreny i aprofitar el màxim d'espai per a les tasques agrícoles. Alguns dels marges comptem amb escales integrades, també construïdes en pedra seca, per facilitar els desplaçaments.

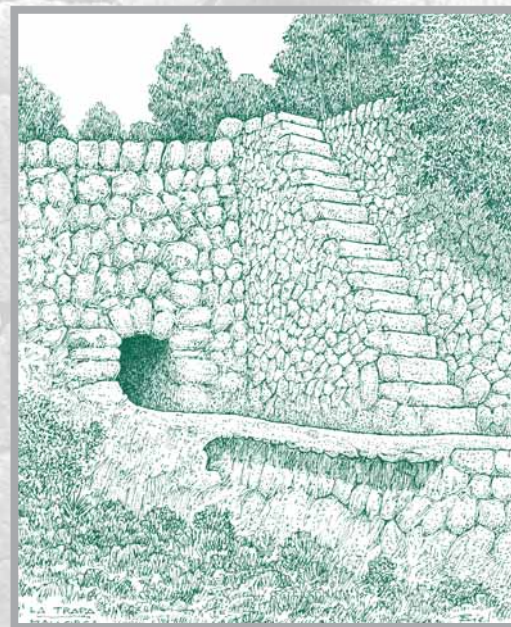
Els marges fan la funció de contenció per retenir la terra i poder conrear. Amb els marges s'escalona la pendent de la torrentera i posteriorment es bastiren les

marjades amb terra duita a senallades. Així, a més de fer possible els conreus, s'evita l'erosió i s'afavoreix la infiltració de l'aigua de pluja.

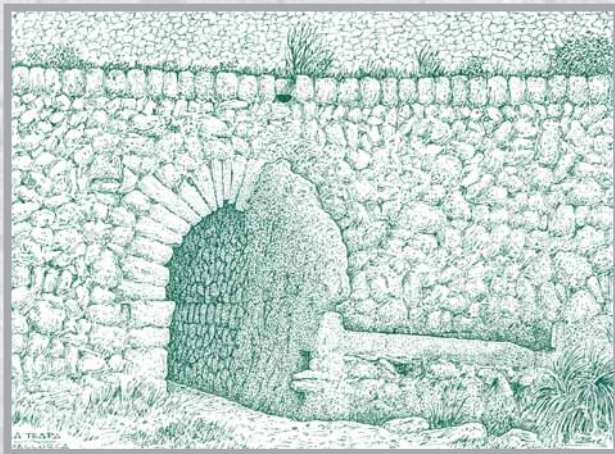
D'aquesta forma una vall àrida, on abans només s'aprofitava la llenya i el carbó, esdevengué un hort, on es conraven cereals, llegums, verdures, hortalisses i fruita, suficients perquè 40 persones hi poguessin viure, i per mantenir l'explotació agrícola posteriorment.

S'hi collien a l'any quaranta quarteres de gra i vint-i-cinc quartons de vi; a l'hort regat per una font descoberta i dirigida pels monjos, s'hi feia verdura per quaranta persones... (Segons testimoni dels amos de la contrada, de l'any 1825, recollit per Pere Antoni Matheu l'any 1934).

Però tot això no hauria estat possible sense **aigua**, i La Trapa n'era un lloc especialment mancat. Per aquest motiu es construí un enginyós sistema que va permetre l'absorció, la filtració, la captació i la canalització de l'aigua. Es tracta d'una complexa xarxa de mines o galeries, pous de comunicació i de capta-

Mina, canaleta i escala integrada en el marge

Mina i abeurador

verticals que les comuniquen amb una de les marjades superior; la seva funció sembla que era il·luminar, facilitar la neteja i airejar. Ens impressionarà caminar per la mina i observar la perfecció de la tècnica de pedra en sec, especialment si miram les pedres perfectament compostes que formen el sòtil.

Hi ha altres mines més petites, no transitables, i canalitzacions exteriors, que condueixen l'aigua al safareig, un dipòsit de fons irregular, que aprofita la roca del terreny. Una petita comporta de ferro regulava la sortida d'aigua cap a l'hort i les cases, mitjançant una canaleta. Prop del safareig, hi havia també uns abeuradors per a les bèsties. La canalització finalitza en una pica situada davant les cases.

Tot el sistema va ser estudiat i construït alhora que es bastien les marjades sobre la torrentera, però encara no està molt clar el seu funcionament. Possiblement abans de bastir les marjades es localitzaren tres surgències d'aigua a la torrentera, on se situaren els pous. Quan s'aixecaren les marjades es deixaren oberts els pous de llum i es construïren les mines. Sembla ser que aquest sistema és mixt, i també permet recollir l'aigua que es filtra per les marjades quan plou.

...no s'oblidaren d'allò més necessari, que era l'aigua. Descobriren una surgència, encara que no molt cabdalosa, suficient no només per proveir les obres, sinó

també per calmar la set de la comunitat i, fins i tot, per regar l'hort. Obriren per a tot això un aqüeducte soterrani que cobriren mitjançant una volta de pedra en sec, de manera que sempre i a tota hora podien recórrer per netejar-lo. (Joan B. Ensenyat, 1920)

D'aquesta forma, i amb un esforç impressionant, els trapencs aconseguiren tenir aigua tot l'any per al seu ús personal i per a l'hort. Però sembla que en anys successius el flux d'aigua no es va mantenir regular. Un testimoni de l'any 1964 diu:

...una font de mina que si a l'hivern duu poca aigua, a l'estiu s'estronca per complet. (G. Font i Martorell).

Des de l'any 1981 al 1997 la font de La Trapa va deixar de brollar; possiblement a causa de les poques pluges. Però, sorprendentment, el mes de febrer de 1997 la font va tornar a rajar i el safareig s'omplí, possiblement gràcies a l'increment de les pluges i a la recuperació de les tasques agrícoles que afavoreixen la infiltració de l'aigua que plou sobre les marjades.

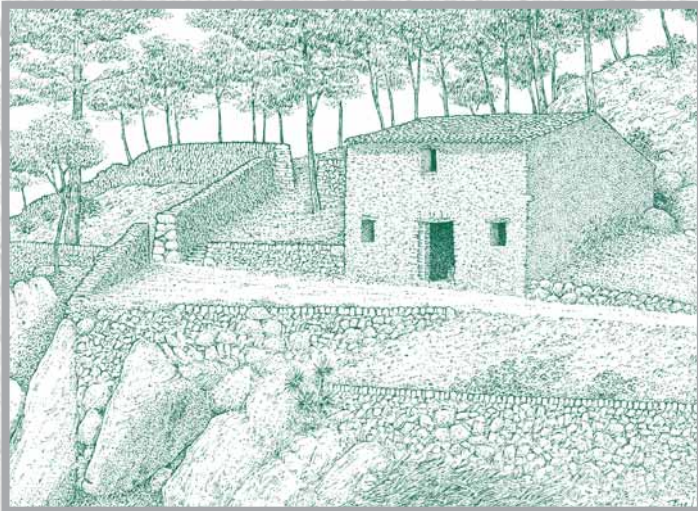
3. DEL MOLÍ AL MIRADOR

A l'enfront de les cases, a l'altra banda de la marjada està situat el **molí de sang**, l'element més ben conservat de La Trapa. El seu nom popular respon al fet que el molí era impulsat per la força d'una bèstia, una mula o un ase.

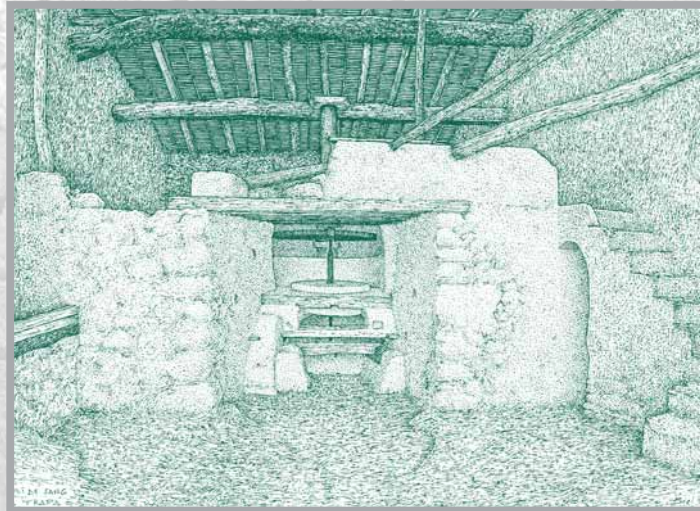
Es tracta d'una petita construcció amb dos aiguavessos i dues plantes, que aprofiten el desnivell del terreny. A la part superior voltava la bèstia pel cintell; mitjançant un sistema d'engrenatges el moviment es traspassava a les moles, situades a la part inferior, i d'aquesta forma es molia el gra per fer la farina.

Just devora el molí hi ha un **rotlle de sitja** que s'utilitzava per obtenir el carbó necessari per encalenticar-se i cuinar.

Més endavant, cap al mirador, es troba una gran era de batre, de les més grans de Mallorca, símptoma de l'envergadura de les

Exterior del molí de sang

Maquinària del molí de sang

tasques agrícoles de La Trapa. Està aixecada damunt una estructura de pedra en sec i situada en un lloc ventós, per facilitar la separació del gra batut de la palla. Avui hi han crescut pins a sobre.

Més avall de les cases, ja després de la darrera marjada, quasi en el curs del torrent, hi ha un **forn de calç**, que podem veure des de l'era. És de tamany reduït i està en estat ruïnós; curiosament es troba carregat amb la darrera cuïta de calç. Per aconseguir les temperatures de 1.000 a 1.200°C durant deu o dotze dies, necessaris per la transfor-

mació en calç de la pedra viva s'utilitzava molta llenya. Aquest procés, juntament amb l'obtenció de carbó, va ser una de les principals causes de l'explotació dels boscos.

Seguint pel camí que ens ha duit al molí i l'era arribam a un **mirador** sobre els penya-segats. El fort pendent i el desnivell en aquest punt ens obliga a ser prudents. Aquí podem gaudir d'una magnífica vista cap a mar obert: a l'enfront, Sa Dragonera i a mà esquerra, cala en Basset amb la seva torre.

L'illa de **Sa Dragonera** domina el paisatge de La Trapa; la seva silueta, que ens re-

corda un dragó ajagut damunt la mar, és omnipresent des de qualsevol punt de la finca.

El vessant que podem contemplar des de La Trapa és el més suau. El costat de l'illa que no veim, el conformen uns impressionants penya-segats que cauen verticalment cap a la mar. El punt més alt de Sa Dragonera és Na Popis, amb el far vell en el seu cim de 360 m. L'extrem que tenim més proper és el del cap i el far de Tramuntana; a l'extrem oposat, no visible per a nosaltres, hi ha el cap i el far de Llebeig.

Sa Dragonera ha esdevengut un símbol de l'ecologisme i la conservació de la naturalesa, fins i tot més enllà de les nostres illes. El projecte d'urbanitzar Sa Dragonera va desencadenar una de les primeres campanyes ecologistes de tot l'Estat espanyol. La reivindicació ciutadana, encapçalada pel GOB i altres associacions, aconseguí impedir-ne la urbanització i ara Sa Dragonera és un parc natural.

Cala en Basset és una platja de còdols i roca. Està delimitada per la punta de la Galera, on es troba la torre d'en Basset. És una talaia de defensa construïda el segle XVI, en un punt estratègic que domina el freu de Sa Dragonera i el començament de la costa nord. Forma part de l'antic cinturó de talaies costaneres que defensaven l'illa dels atacs pirates.

L'ENTORN DE LA TRAPA

● **El mirador del cap Fabioler:** si anam a La Trapa pel camí del coll de Sa Gramola, en un dels punts més alts del recorregut, el puig de les Basses, hi trobam una cruïlla amb un camí cap a la dreta, que en poc més d'un minut ens duu al mirador del cap Fabioler, una balconada damunt un penya-segat impressionant de 400 metres de desnivell vertical fins a la mar. Des d'aquí tenim també una de les millors vistes de Sa Drago-

nera. En sentit invers, des de La Trapa, hi arribam en uns 30 minuts

● **La Serra Tramuntana:** La Trapa forma part d'un conjunt molt més ampli, la Serra de Tramuntana. Des de La Trapa fins a Formentor, 90 quilòmetres de muntanyes, comellars, torrents, conformen l'espai natural més gran i més valuós de Mallorca. A la Serra, hi viu el voltor, l'àguila peixetera, els falcons, així com un amfibi endèmic de Mallorca, el ferretet i altres espècies endèmiques de cargols, escarabats, aranyes... i algunes plantes.

A la Serra, hi viuen unes 65.000 persones en 21 municipis. La presència humana a la Serra ha deixat testimonis de gran valor cultural i arquitectònic, com les cases de possessió, jardins, camins empedrats, aljubs, molins d'aigua, cases de neu i altres elements d'arquitectura popular. Actualment, emperò, moltes de les activitats humanes amenacen la conservació del patrimoni natural i cultural de la Serra: construcció

La Trapa està situada just a l'extrem sudoest de la Serra de Tramuntana

d'urbanitzacions i complexos hotelers, camps de golf, ports esportius, obertura i explotació de pedreres, incendis i explotacions forestals, camins, pistes i carreteres, esteses elèctriques, abocadors de fems i d'aigües residuals, massificació, etc. Per frenar aquestes amenaces, el GOB demana la declaració de tota la Serra de Tramuntana com a Parc Natural, de forma que se'n garanteixi la conservació i se'n promogui un desenvolupament socioeconòmic sostenible, respectuós amb l'entorn, i que suposi una millora de la qualitat de vida per als habitants. La Trapa podria ser un nucli important d'aquest Parc Natural.

LA TRAPA AVUI

L'adquisició de La Trapa

L'any 1980 el GOB, preocupat per la manca d'espais públics i per una possible parcel·lació de la finca, adquirí La Trapa. El procés de compra va esser llarg (durà fins a l'any 1990) i ajuntà els esforços de centenars de persones, col·lectius i entitats. D'aquesta manera i mitjançant una subscripció popular, la celebració de subhastes d'obres d'art, exposicions, concerts, loteria i d'altres iniciatives en benefici de La Trapa, va esser possible fer front als pagaments i aconseguir la protecció definitiva d'un dels més encisadors racons de la Serra de Tramuntana. Entre el conjunt d'institucions que col·laboren econòmicament destaquen la World Wildlife Fund (WWF), la Schweizerisches Landeskomitee Für Vogelschutz, la International Union for Conservation of Natural Resources (IUCN), la World Monuments Fund i, molt especialment, la Frankfurt Zoological Society.

Gestió i conservació

Des de l'any 1980, el GOB ha duit a terme feines de manteniment i restauració de La Trapa: millora del camí d'accés, neteja de les mines i canaletes, restauració de marjades..., així mateix en aquells primers anys s'encetà la restauració de l'antic monestir: s'acondicionaren la caseta dels forns i la part principal de la

casa. Totes aquestes tasques, les varen fer possibles els voluntaris i diversos camps de treball.

Des de l'any 1993, gràcies a l'ajut inicial del Programa LEADER, s'ha consolidat la gestió i el manteniment de la finca. S'està treballant en la restauració arquitectònica (cases, molí de sang, marges, safareig...), la recuperació agrícola i ramadera (sebra de pastura i fruiters, ús de ramat per al control de la vegetació...), la recuperació forestal i la prevenció d'incendis, l'educació ambiental (visites amb escolars i altres grups, publicacions divulgatives...), el manteniment, l'atenció als visitants, el voluntariat, etc.

L'any 1997 el GOB va signar un conveni amb el Consell de Mallorca per restaurar i convertir l'antic monestir en un refugi de muntanya per promoure l'excursionisme, la

recerca científica, l'educació ambiental i la conservació de la natura. Les feines de restauració s'iniciaren l'any 2000 amb la recuperació de les marjades que envolten el monestir a través d'una *escuela taller La Trapa*, promoguda pel CIM i l'INEM, amb la col·laboració del GOB; i han continuat amb la consolidació de l'estructura principal del monestir i la rehabilitació de diferents espais.

Una vegada acabades les obres, l'antic monestir serà un refugi respectuós amb el medi ambient, lliure de PVC i que comptarà amb energies renovables, sistemes d'estalvi energètic i sistemes de reutilització i d'estalvi d'aigua, entre d'altres mesures ambientals; i que formarà part de la xarxa de refugis de la *Ruta de la pedra en sec*.

Des de l'incendi, part dels esforços se centren en afavorir la regeneració forestal natural

L'incendi i la recuperació forestal

Entremig d'aquestes tasques, La Trapa va patir l'any 1994 un greu incendi forestal que va cremar la pràctica totalitat de la seva vegetació. Aquest incendi s'originà a la veïnada finca de Ses Basses i afectà 1.500 Ha del terme municipal d'Andratx.

D'ençà de l'incendi, les prioritats en la gestió de La Trapa canviaren completament, i se centraren en la recuperació de la coberta ve-

getal. Mitjançant la signatura d'un conveni amb la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació, es varen poder tirar endavant una sèrie d'iniciatives adreçades a la reforestació i prevenció d'incendis (instal·lació de protectors per als pinotells, construcció d'un punt d'aigua, restauració del camí d'accés...). A hores d'ara la vegetació s'ha recuperat de forma natural de manera extraordinària. Només s'ha intervengut a les zones on abans ja no hi havia prou cobertura vegetal, amb una sembra aèria de llavors i la sembra d'alzines i ullastres. També s'ha fet un seguiment de l'evolució de la vegetació mitjançant l'estudi de

parcel·les experimentals de control. El principal factor que frena la recuperació forestal és l'elevat nombre de cabres orades (silvopascicultura preventiva).

A les marjades agrícoles s'han sembrat garrofers, figueres, oliveres, ginjolars... amb l'objectiu de formar una franja de vegetació poc combustible que actuï de tallafocs verd i separi la finca en dues perquè, davant d'un hipotètic incendi, la superfície afectada sigui mínima i les tasques d'extinció més fàcils. Per mantenir una densitat òptima de la vegetació en aquesta franja verda, també s'utilitza la pastura controlada de ramat domèstic.

La recuperació de les marjades agrícoles ha permès constituir un tallafocs verd

Restauració d'un marge per part d'un grup de voluntaris

Grup escolar participant en el programa educatiu de La Trapa

El Voluntariat

Els voluntaris són una peça clau en l'engranatge de la gestió de La Trapa. Gran part de les feines s'han pogut dur a terme gràcies a la col·laboració altruista de nombrosos grups de voluntaris que dediquen el seu temps lliure a col·laborar en el manteniment i la recuperació de la finca.

Els amics i les amigues de La Trapa han fet feines tan diverses i interessants com: restauració de marges, recerca de pedra, restauració de teulades, empedrats, recuperació de façanes, neteja d'enderrocs, tractament de fusta, restauració del safareig, neteja de les mines, atenció als visitants,

tala d'arbres cremats, sembra d'arbres, llaurat de les marjades, posada en marxa d'un hort, tancaments, manteniment dels camins... Totes aquestes feines han estat i són imprescindibles per a la conservació d'aquest espai natural.

Tots els voluntaris i les voluntàries han sentit el plaer de treballar a l'aire lliure en un lloc únic, i la satisfacció de participar en un projecte col·lectiu: la Reserva Natural de La Trapa.

Les persones i els grups interessats a participar en el programa de voluntariat de La Trapa s'han d'adreçar al GOB per sol·licitar-ne més informació. Us hi esperam!

L'ús públic i l'educació ambiental:

La Trapa és una de les excursions més tradicionals i populars que es realitzen a Mallorca. Cada any és visitada per uns 10.000 persones. Un dels objectius del GOB és precisament que La Trapa sigui un espai obert a tots els excursionistes que vulguin gaudir de la natura i el paisatge; també s'ofereix la possibilitat d'acampar-hi.

Amb el pas dels anys, s'ha anat incrementant l'ús educatiu de La Trapa: visites d'escolars i altres grups, realització de cursos de natura, camps de voluntariat, seminaris d'e-

Cala en Basset i Sa Dragonera des del mirador de La Trapa

ducació ambiental, programes de voluntariat, publicacions divulgatives, etc. El GOB des del curs 1997/98 desenvolupa el programa educatiu de La Trapa adreçat als escolars de tot Mallorca, i ofereix material didàctic als ensenyants i activitats per als grups escolars, perquè puguin conèixer el patrimoni arquitectònic, cultural i natural de La Trapa i de Cala en Basset, així com participar en la recuperació forestal de la finca. Les activitats educatives han comptat al llarg d'aquests

anys amb el suport de diferents institucions, com la Fundació Sa Nostra, entitat amb la qual es van iniciar el programa educatiu, el Consell de Mallorca i l'Ajuntament de Palma. S'ofereix material didàctic als ensenyants i activitats per als grups d'escolars, perquè puguin conèixer el patrimoni arquitectònic i natural de La Trapa, així com participar en la recuperació forestal de la finca.

Bibliografia citada:

ARCHIDUQUE LUÍS SALVADOR DE AUSTRIA, *Las Baleares por la palabra y el grabado*. "Sa Nostra" Caixa de Balears, Palma, 1982-1994.

Pere A. MATHEU, *La Palomera*, Círcol d'Estudis, Palma 1934.

Joan B. ENSENYAT PUJOL, *Historia de la Baronía de los Señores Obispos de Barcelona en Mallorca*. Escola Tipogràfica Provincial, Palma, 1920.

G. FONT i MARTORELL, *Cincuenta excursiones a pie por la isla de Mallorca*, Fomento de Turismo, Palma 1964.

Altres llibres:

Jaume COLL / Andreu RAMIS, *La Trapa de S'Arracó*, Institut d'Estudis Balearics, Palma, 1984.

Pep Lluís POL, *La Trapa; una experiència d'educació ambiental a secundària*. Col·lecció Pedagogia Ambiental, UIB, Palma, 1994.

Fundació
"SA NOSTRA"

Amb el suport de

**Govern
de les Illes Balears**

Conselleria d'Educació i Cultura
Direcció General d'Innovació
i de Formació del Professorat

Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB)

L'ASSOCIACIÓ ECOLÒGISTA DE LES BALEARS

Manuel Sanchis Guarner, 10 baixos 07004 PALMA DE MALLORCA

Tel.: 971 49 60 60

info@gobmallorca.com

Fax: 971 49 60 78

<http://www.gobmallorca.com>